

ÀLBUM FOTOGRÀFIC JAPONÈS
(c. 1885-1890)

RESUM

Amb motiu del **Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual** (27 d'octubre), el Museu del Cinema vol difondre i posar en valor un dels objectes més singulars de la Col·lecció Tomàs Mallol: **un àlbum japonès que conté cent fotografies datades entre el 1885 i 1890.**

Les fotografies d'aquest àlbum estan realitzades amb el procediment fotogràfic a **l'albúmina**. Cada fotografia està delicadament acolorida a mà i les tapes de l'àlbum són de fusta lacada de vermell, negre i or vell.

Aquests àlbums eren **objectes de luxe** destinats especialment a viatgers, turistes o residents estrangers al Japó. Eren un record de les costums, la gent, les ciutats, els paisatges i el patrimoni del Japó en un època, a finals del segle XIX, en què tot allò provinent de l'Orient, i especialment del **Japó, estava de moda a Occident** i tenia una influència notable sobre les arts (japonisme). Alguns d'aquests àlbums s'exportaven també a Europa i Nordamèrica.

Aquest tipus de fotografia fou popularitzat per l'estudi fotogràfic de Felice Beato (Yokohama) a partir de 1866. Les fotografies de Beato van tenir un gran èxit i marcaren l'estil que van seguir els estudis fotogràfics posteriors. Es caracteritzaven per **l'acoloriment de fotografies** a mà realitzat per artistes especialitzats en l'acoloriment dels gravats xilogràfics tradicionals del Japó. La **temàtica**, molt del gust occidental, era de paisatges, urbans o de la natura, gent i costums del Japó.

Sol ser molt **difícil identificar l'autoria** de la fotografies, atès que la majoria no estan signades i molts àlbums no tenen segell ni marca de l'estudi que els va vendre. A més, era pràctica habitual que molts fotògrafs venguessin els seus negatius a altres estudis quan cessaven la seva activitat. Sovint, els catàlegs dels estudis fotogràfics d'aquesta època al Japó, són una barreja indestriable de fotografies de diferents autors.

Per indicis indirectes, podem afirmar que l'àlbum del Museu del Cinema fou **realitzat per l'estudi fotogràfic A. Farsari & Co.** situat a la ciutat japonesa de Yokohama. Aquest estudi, un dels més importants a la seva època, va contribuir significativament al desenvolupament de la fotografia comercial al Japó a finals del s. XIX. Va perfeccionar la pràctica de presentar les fotografies en àlbums, convertint aquests en objectes de luxe. Les seves fotografies es caracteritzen per l'excel·lència formal, tot i que en el seu catàleg hi ha obra de diversos fotògrafs, a banda de les del mateix Farsari.

L'àlbum que conserva el Museu del Cinema és **un clar exemple de la fotografia feta per estudis japonesos a finals del s.XIX**, en què el tema principal, la composició i l'acoloriment eren una combinació de la tècnica fotogràfica occidental amb la tradició artística japonesa. Aquests fotògrafs van crear les imatges, la iconografia, per la qual es coneix el Japó de l'Era Meiji i com aquest país es va donar a conèixer al món. Tot i que aquest tipus de fotografies es poden trobar sovint en centres patrimonials especialitzats o en cases de subhastes, és més rar trobar-les presentades en forma d'àlbum de luxe, com el que es conserva en el Museu del Cinema.

1. ELS INICIS DE LA FOTOGRAFIA AL JAPÓ I ELS PRIMERS ESTUDIS FOTOGRÀFICS

La introducció de la fotografia al Japó és força tardana a causa sobretot dels recels que aquest país, encara eminentment feudal, tenia sobre tot allò de procedència occidental. Està documentat que unes de les primeres fotos realitzades al Japó foren 300 daguerreotips fets el 1853 pels expedicionaris d'una esquadra naval nordamericana, dels quals només se'n conserven tres. A partir d'aquí, les primeres fotografies fetes al Japó foren

1 Fujiyama from Kashinabra. Autor: desconegut

obra de viatgers, comerciants, diplomàtics europeus i nordamericans amb uns interessos concrets per a les curiositats etnogràfiques i costumistes de la societat japonesa. El 1859, es té constància d'un primer estudi fotogràfic al Japó, concretament a la ciutat de Yokohama, regentat per un americà. De fet, els primers estudis fotogràfics al Japó eren sobretot visitats per estrangers, ja que els japonesos eren molt reticents a ser fotografiats.

Tanmateix, el 1868 s'inicià al Japó l'era Meiji, caracteritzada per l'obertura a occident i la penetració en el país de productes manufacturats, tecnologia i la cultura occidental. La càmera fotogràfica acompanyà les expedicions científiques, missions arqueològiques, etc. que tenien per objectiu descriure i inventariar el patrimoni del país i documentar les formes de vida de la societat japonesa. Això va lligat a una veritable popularitat a occident de la cultura japonesa i la seva forma de vida. Japó estava de moda. A aquest corrent se'l va conèixer amb el nom de *japonisme*, que es caracteritzava per l'admiració del refinament, l'elegància i la delicadesa de la cultura nipona, que influencià estils i temes de l'art occidental, sobretot el modernisme. Les noves revistes il·lustrades de l'època

2 Daibutsu from Kamamura. Autor: desconegut

van tenir un paper clau en la difusió del japonisme i ajudaren a crear estereotips de la cultura i la societat nipona.

Felice Beato, un fotògraf experimentat, visità Japó el 1860 i fundà el seu propi estudi, que anomenà Japan Photographic Association. Fins el 1866 va treballar en la realització de dos àlbums, d'un centenar de fotos cada un, sobre paisatges, tipus i costums del Japó aprofitant que a occident creixia la moda per aquest país. Casi totes les fotografies eren d'estudi, amb fons senzills o nus, retratant persones de diferents estrats socials o

4 Kago. Autor: Adolfo Farsari

professions. Feia retrats amb el procediment de l'albúmina i les feia acolorir a mà per artistes japonesos especialistes en acolorir estampes xilogràfiques tradicionals, en particular les ukiyo-e¹. Les fotografies de Beato tingueren un gran èxit i marcaren l'estil que van seguir els estudis fotogràfics posteriors.

El 1877, Beato va vendre el seu estudi amb tots els negatius a l'austríac **Raimund von Stillfried**, que també tenia un estudi fotogràfic a Yokohama des del 1872 anomenat Stillfried & Company. Els arxius de Beato i von Stillfried es fusionen, cosa que provoca que avui dia sigui difícil identificar l'autoria d'aquestes fotografies.

3 Jinriki. Ator: Adolfo Farsari

Tanmateix, von Stillfried,

¹ Ukiyo-e (literalment "quadres del món flotant") o Estampa Japonesa és un gènere de gravats xilogràfics i pintures produïts al Japó entre els segles XVII i XX. És el principal gènere artístic de la xilografia al Japó. Els ukiyo-e eren accessibles perquè es podien produir en massa. Principalment anaven adreçats als ciutadans, que en general no tenien prou diners com per comprar una pintura original. El tema original dels ukiyo-e era la vida de la ciutat, en particular les activitats i escenes dels districtes d'entreteniment. Cortesanes boniques, corpulents lluitadors de sumo i actors populars eren retratats realitzant activitats atractives. Més endavant, els paisatges també es van fer populars.

que ja treballava en un Japó que s'havia obert a Occident, és conegut sobretot pels seus retrats de dones japoneses, que potencien el mite de la "dona oriental serena, de mirada perduda, somniadora, dolça i delicada que transmet a més un erotisme contingut i difús"². Stillfried tenia una vintena de treballadors japonesos dedicats a l'acoloriment de les fotografies i al muntatge dels àlbums.

6 [Retrat de dona amb tambor]. Autor: desconegut

5 [Retrat de dona amb ombrel·la]. Autor: desconegut

A partir de la dècada de 1880, la idea que va tenir vint anys abans Felice Beato de vendre àlbums amb fotografies acolorides del Japó tradicional, es va convertir en una puixant indústria turística. Començaren a proliferar els estudis fotogràfics que oferien imatges del Japó als turistes i viatgers occidentals o les exporten directament a Occident, on la moda del japonisme estava en ple apogeu. D'entre tots, destacava l'estudi de **Kusakabe Kimbei**, deixeble de Beato i també treballador a l'estudi de von Stillfried. Kimbei va fundar el seu propi estudi el 1880 i sis anys més tard va comprar part del catàleg de fotos de von Stillfried, que incloïa també fotografies de Felice Beato. Va seguir les pautes dels seus mestres, però hi incorporà, a banda d'una excel·lent qualitat fotogràfica, un toc molt japonès de la cultura gràfica autòctona. Els temes de les seves fotografies eren vistes urbanes, paisatges, ponts famosos, llocs pintorescs... que és amb aquest tipus d'imatges on més s'aprecia el refinament i la delicadesa pròpia de les estampes japoneses en les que s'inspira. També va retratar, sobretot a l'estudi, escenes amb personatges costumistes, que transmeten una intensa quietud.

Altres estudis fotogràfics importants a Yokohama durant el període de 1870-90 foren els de Tamamura, Farsari, Ogawa Kazumasa i Uchida Kuichi, entre altres. Seguint les directrius marcades pels treballs de Beato i Stillfried,

² AA.VV.: *Shashin (copia de la verdad). Fotografías de Japón del siglo XIX. El álbum de Benito Fancia*. Zaragoza, Diputación Provincial de Zaragoza, 2004. pp 24.

tots realitzaren treballs en què el tema principal, la composició i l'acoloriment eren una combinació de la tècnica fotogràfica occidental amb la tradició artística japonesa. Aquests fotògrafs van crear les imatges, la iconografia, per la qual es coneix el Japó de l'Era Meiji i com aquest país es va donar a conèixer al món. Val a dir també que les fotografies d'aquests estudis, sobretot dels estrangers, també varen canviar la manera com els japonesos es veien a sí mateixos, posant en valor sovint patrimoni cultural o històric que els japonesos tenien oblidat o abandonat, però que era interessant als ulls dels estrangers.

7 Goriki. Autor: Adolfo Farsari

Bàsicament dos eren els **tipus de temàtiques** en què es concentraven aquests fotògrafs: paisatges del Japó i escenes costumistes dels seus habitants. La raó de triar aquests dos temes era essencialment comercial: per agradar el gust estranger. Les fotografies eren cares de fer i per tant cares de comprar³ i només les podien pagar els turistes, els viatgers i els residents estrangers al Japó. Val a dir que en aquesta època, el darrer terç del segle XIX, els turistes no solien dur càmeres fotogràfiques, ja que eren pesades, grans i el procés de revelat de la imatge complex i delicat.

8 A woman with a spinning wheel. Autor: desconegut

2. ELS ÀLBUMS FOTOGRÀFICS AL JAPÓ

Els fotògrafs europeus o japonesos, que treballaven essencialment a les ciutats de Yokohama i Nagasaki, venien directament **els àlbums fets o els preparaven a elecció del client** sobre un mostrari de fotografies del seu catàleg. El client també podia triar el tipus d'àlbum i les tapes lacades, que es feien en tallers especialitzats. Les fotografies, si no ho estaven ja, s'acolorien

³ El 1870 un retrat fotogràfic valia casi un mes de sou d'un artesà.

en poc temps, es muntaven en un àlbum, que en dos o tres dies es lliurava al comprador.

L'acoloriment de les fotografies el feien artistes especialitzats en la il·luminació de les estampes xilogràfiques tradicionals del Japó. Utilitzaven pintures amb pigments molt transparents per deixar veure els detalls de la fotografia. En algunes fotografies s'inclou **un títol en anglès**, a causa de la importància del mercat anglosaxó.

9 Dance lesson (Geisha's dancing). Autor: A. Farsari

Sovint **l'autoria de les fotografies** és difícil de fixar. Poques fotografies estan firmades. Molts àlbums no tenen ni el segell ni la marca de l'estudi que el va vendre. No es conserven negatius originals ni documentació que en faci referència. Molts fotògrafs venien el seus negatius a altres estudis quan cessaven la seva activitat, pel que els catàlegs dels estudis sovint són una barreja indestruïble de fotografies de diferents autors. Fins i tot s'han donat casos d'una mateixa fotografia signada per diferents fotògrafs.

3. ADOLFO FARSARI I L'ESTUDI FOTOGRÀFIC A. FARSARI & Co.

Malgrat que l'àlbum del Museu del Cinema no hi apareix cap element o signatura que ens doni pistes inqüestionables sobre l'autoria de les fotografies o de l'àlbum en el seu conjunt, hi ha dos indicis indirectes que es porten a assegurar que, amb tota probabilitat, aquest àlbum va sortir de l'estudi fotogràfic d'Adolfo Farsari a Yokohama.

El primer indicatiu és que hem pogut identificar l'autoria de Farsari en un mínim de tretze de les quinze fotografies identificades de l'àlbum.

L'altre indicatiu és el disseny de les tapes, que és molt similar, en colors, dibuixos i estil a altres àlbums coneguts de Farsari.

10 Home bathing. Autor: Adolfo Farsari

Aldolfo Farsari (1841-1898) fou un italià establert a Yokohama des del 1873, després d'una breu carrera militar, on va fundar una empresa dedicada al comerç de diaris, papereria, revistes, llibres, guies, etc. El 1883, Farsari va començar a aprendre l'ofici de fotògraf de manera totalment autodidacte. Dos anys més tard, el 1885 va fundar el seu propi estudi fotogràfic A. Farsari & Co. i va adquirir el de Stillfried & Andersen (conegut com Japan Photographic Association), amb els seus quinze treballadors. Com ja he explicat, el catàleg fotogràfic d'aquest estudi incloïa també imatges de Felice Beato. El 1885, Farsari també va comprar la Yokohama Photographic Company de David Welsh, i va ampliar el negoci amb dues sucursals a les ciutats de Kobe i Nagasaki. El 1887, A. Farsari & Co. es va convertir en l'únic (i darrer) estudi fotogràfic al Japó propietat d'un estranger.

11 Fencing (Kendo). Autor: Adolfo Farsari

El febrer de 1886 un incendi va destruir totes els negatius de l'estudi de Farsari. Malgrat tot, no es va donar per vençut i durant cinc mesos va recórrer tot el Japó fent noves fotografies que substituïssin les cremades. El 1887, va reobrir l'estudi, i dos anys més tard, l'inventari-catàleg ja tenia més de mil fotografies de paisatges japonesos i retrats.

Farsari va seguir l'estil fotogràfic iniciat per Beato i von Stillfried i va ampliar encara més el comerç dels àlbums. Com ells, el seu estudi utilitzava la fotografia a l'albúmina per a fer còpies de les fotografies, que s'acolorien a mà i es muntaven sobre els fulls d'un àlbum, que s'enquadernava amb tapes brocades de seda o lacades amb incrustacions de marfil, mareperla o or. A l'igual que altres fotògrafs, Farsari normalment subtitulava i numerava les seves fotografies amb lletres blanques sobre fons negre.

12 Yoshiwara Girls (Women at the brothel at Yokohama). Autor: desconegut

Farsari venia aquests àlbums com a *souvenir* als turistes i viatgers que visitaven el Japó, tots ells de classe alta, i també als residents estrangers en el

país nipó. En el seu estudi treballaven excel·lents artistes encarregats d'acolorir, amb les millors pintures, les fotografies al ritme de dos o tres al dia. Com a conseqüència, els àlbums de l'estudi d'Adolfo Farsari eren cars, però també molt populars a causa de la seva contrastada qualitat, per això, cap a 1890 aquest estudi va tenir l'altíssim honor de rebre l'autorització en exclusiva per a fotografiar els Jardins Imperials de Tokyo. Cap el 1891, A. Farsari & Co. tenia 32 treballadors, 19 dels quals eren acoloridors a mà de les fotografies. El 1890, Farsari va retornar a Itàlia on va morir el 1898. Tanmateix, el seu estudi va seguir en actiu fins el 1923, ara ja sota la direcció de fotògrafs japonesos.

L'atribució de fotografies a Farsari no és fàcil, ja que en aquesta època, com hem explicat, les fotografies no estan signades i els estudis fotogràfics japonesos sovint compraven negatius a altres fotògrafs. Així, algunes de les fotografies incloses dins els àlbums produïts per l'empresa de Farsari, poden ser d'altres fotògrafs com Beato, Stillfried o Kusakabe.

L'empresa A. Farsari & Co. va contribuir significativament al desenvolupament de la fotografia comercial al Japó a finals del s.XIX, essent la seva senya d'identitat l'excel·lència dels materials i el perfeccionament de la pràctica de presentar les fotografies en àlbums, que es van convertir en peces d'art en ells mateixos.

13 "Carrying children". Autor: Adolfo Farsari/Kusakabe Kimbei Studio

4. L'ÀLBUM FOTOGRÀFIC JAPONÈS DEL MUSEU DEL CINEMA

Àlbum fotogràfic japonès amb 100 fotografies albúmines acolorides a mà amb un tipus de pigment o anilina soluble a l'aigua. 50 fulls de cartró amb les vores daurades i fulls de guarda de cartolina gruixuda de color blanc. Les pàgines es troben interfoliades d'una en una per un paper prim tipus "ceba".

Mides de l'àlbum:	29,5 X 36,5 cm
Mides de les fotografies:	19,6 x 24,3 cm
Procediment fotogràfic	Albúmines acolorides a mà
Tapes:	Fusta lacada de vermell, negre i or vell.
Llom:	De pell
Fabricació de l'àlbum:	A. Farsari & Company
Lloc de fabricació:	Yokohama (Japó)
Datació:	ca 1887-90

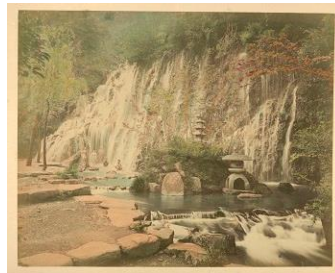
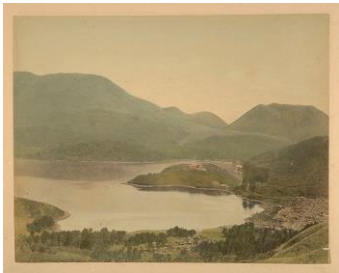
Iconografia portada: Una imatge fotogràfica de la muntanya Fujiyama en daurat sobre dibuixos amb motius florals en negre i vermell.

Iconografia contraportada: Dibuixos amb motius florals en negre i vermell similars als de la portada.

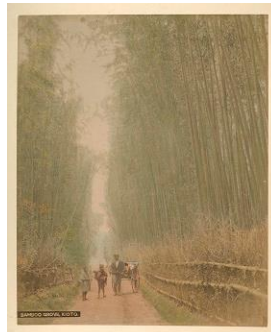
Autors: Adolfo Farsari, Suzuki Sushini Studio, Kashima Kiyobei, Kusakabe Kimbei Studio

1. PAISATGES NATURALS

Kamibashi Bridge. The Otami River (Nikko). Autor: desconegut

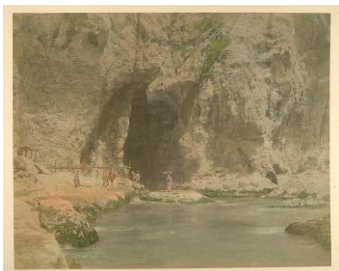
Bamboo Grove, Kioto. Autor: desconegut

The Kegon Falls. Autor: desconegut

Fujiyama from Kashinabra, Tokaido. Autor desconegut

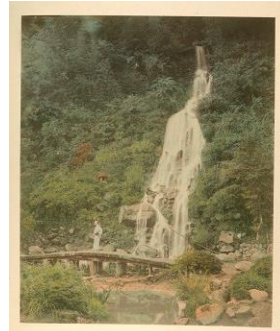

Lots pond at Kamamura. Autor: desconegut

Nikko Road. Autor: Adolfo Farsari

A waterfall in Dogashima Island. Autor: Adolfo Farsari

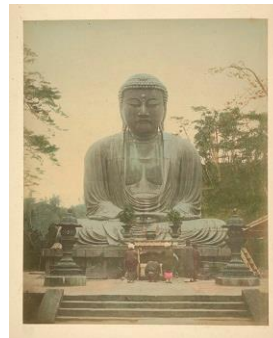
2. PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

Asaksa. Autor: desconegut

Bell Tower. Autor: desconegut

Daibutsu of Kamamura (Great Buda). Autor: desconegut

The Yomeion Gate, Toshogu Shrine, Nillo (seen from behind). Autor: desconegut

Nagoya Castle. Autor: desconegut

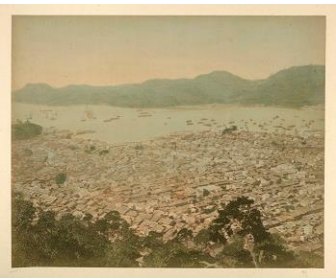
3. PAISATGES URBANS

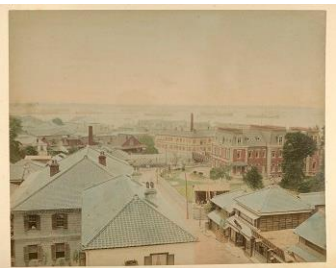
Dotombori Canal. Autor: Adolfo Farsari

Mississippi Bay. Autor: desconegut

The Kamagawa Shijo district, Kyoto. Foto: Adolfo Farsari

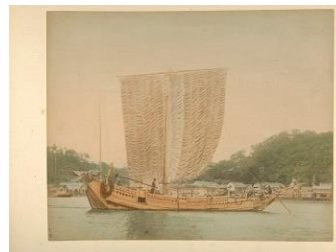
4. TRANSPORTS

Kago. Autor: Adolfo Farsari

A Yakatabune (A leisure boat). Autor: Suzuki Shinichi Studio

Jinriki (Women on Jinrikishas). Autor: Adolfo Farsari

Horikiri Iris Garden. Autor: desconegut

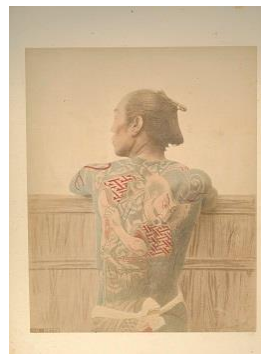

5. PERSONES

Friends. Autor: desconegut

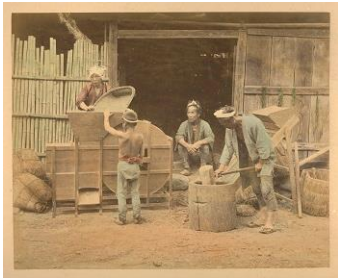
Tattooed Man. Autor: Kusakabe Kimbei Studio

6. EL CAMP

Rice planting. Autor: desconegut

Rice Haverst. Autor: desconegut

Tatera & Water Wheel. Autor: desconegut

Rice Planting. Autor: Kashima Kiyobei

7. TREBALLS / PROFESSIONS

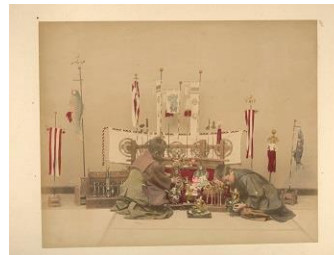
Goriki. Autor: Adolfo Farsari

Japanese massage. Autor: desconegut

Vegetable vendor. Autor: desconegut

Hotel entrance of Daitokan. Autor: Adolfo Farsari

A Shoe Store. Autor: desconegut

A woman with a spinning wheel. Autor: desconegut

Curio Store. Autor: desconegut

8. USOS I COSTUMS

Singing Girl. Autor: Adolfo Farsari

Ronin. Autor: desconegut

Funeral. Autor: Adolfo Farsari o Suzuki Shinichi Studio

Siesta. Autor: desconegut

Dance Lesson (Geisha's dancing). Autor: Adolfo Farsari

Fencing (Kendo). Autor: Adolfo Farsari

Home bathing. Autor: Adolfo Farsari

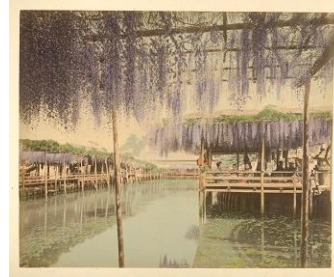
Yoshiwara Girls (Women at the brothel at Yokohama). Autor: desconegut

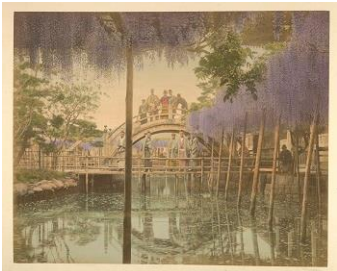
Geisha's dancing. Autor: desconegut

Carrying children. Autor: Adolfo Farsari o Kusakabe Kimbei Studio

A Wisteria Trellis at Kameido Shrine. Autor: desconegut

Kameido Shrine. Autor: desconegut

BIBLIOGRAFIA I FONS DE REFERÈNCIA:

AA.VV.: *Shashin (copia de la verdad). Fotografias de Japón del siglo XIX. El álbum de Benito Fancia.* Zaragoza, Diputación Provincial de Zaragoza, 2004. pp 24.

ARAGUAS BIESCAS, Mª Pilar: "La aventura japonesa de Adolfo Farsari a través de L'illustrazione italiana" a *La investigación sobre Asia Pacífico en España.* Granada, Universidad de Granada, 2006

BENNETT, Terry: *Photography in Japan 1853-1912.* Vermont, Tuttle Publishing, 2006.

BENNETT, Terry: *Early japanese images.* Tokyo, Charles E. Tuttle Company, 1996

Metadata Database of Japanese Old Photographs in Bakumatsu-Meiji Period. Nagasaki University Library Collection
<http://oldphoto.lb.nagasaki-u.ac.jp/en/list.php?req=1&target=Farsari>

http://es.wikipedia.org/wiki/Adolfo_Farsari